

Slutreplik: Lösningar som inte möter energibehovet

Dagens Industri den 16 april 2025

SNS Konjunkturråds replik på vår debattartikel visar dessvärre samma brist som vi från början ville peka på: en övertro på kalkylmodellens förmåga att fånga verklighetens komplexitet. Det är inte tillräckligt att hänvisa till teknikneutralitet och öresskattningar av externa kostnader när det som står på spel är Sveriges framtida industriella konkurrenskraft och leveranssäkerhet.

Rådet hävdar att landbaserad vindkraft är billigast även när systemkostnader och störningar vägs in. Men deras slutsats bygger på antaganden som varken är robusta eller transparenta. Att hänvisa till störningskostnader på ett par öre per kilowattimme är inte detsamma som att genomföra en bred systemanalys. Fastighetsvärdesminskningar, påverkan på landskapsbild, störningar för närboende, konsekvenser för försvar, rennäring och andra areella näringar, den olösta frågan om vindkraftens miljöfarliga avfall – allt detta reduceras till en not i kalkylen. Det är inte att internalisera kostnader, det är att marginalisera dem.

När så många externa effekter behandlas så lättvindigt är det svårt att kalla modellen teknikneutral – den gynnar i praktiken ett kraftslag vars fulla samhällsekonomiska konsekvenser inte hanteras. Vi har också redan sett vad som händer när elproduktionssystem drivs av väderberoende kraft utan tillräcklig planerbarhet. Svenska kraftnät har själva varnat för brister i effektbalansen. Att föreslå fortsatt väderberoende utbyggnad med hänvisning till att vi ”bara” riskerar effektbrist 1,85 timmar per år är att förminska det som borde vara centralt: det är just dessa kritiska timmar som avgör huruvida vi har ett fungerande system.

Erfarenheterna från platser som Kalifornien, där rullande strömbrott genomförts under perioder med låg vind och hög efterfrågan, visar tydligt riskerna. Tyskland har installerat mer än dubbelt så hög effekt från sol- och vindkraft som det maximala effektbehovet, ändå är mer än hälften av elen planerbar bränslebaserad el.

När andelen väderberoende kraft blir stor, krävs ett dyrt och överdimensionerat system av både reservkapacitet och nätförstärkningar för att kompensera för bristerna i förutsägbarhet. Detta är kostnader som sällan syns i kalkylerna och definitivt inte i Konjunkturrådets kalkyler, men som alltid visar sig i verkligheten.

Redan i dag slits anläggningar hårt av fler start- och stoppcykler framdrivna av den ökade intermittensen. Det är ett tekniskt faktum med ekonomiska konsekvenser – men i rådets modell är detta märkligt frånvarande. Likaså bagatelliseras behovet av fungerande affärsmodeller. I genomsnitt har vindkraftsbolagen de senaste åren förlorat 38 öre på varje krona försäld el och kommuner som satsat på vindkraft har förlorat stora belopp. Att utgå ifrån att marknaden kommer att bygga storskalig vindkraft trots att finansiärer lämnar projekten och affärslogiken är ifrågasatt är ett tecken på hur långt teorin fjärrmat sig från verkligheten.

Rådet är också snabbt med att avfärda ny kärnkraft som för dyr, men presenterar i samma andetag en uppsättning alternativ som i praktiken heller inte är billiga. Bioeldade gasturbiner kräver tillgång till hållbara bränslen. Den är i dag begränsad och dyr. Batterier är viktiga för korttidsbalansering men har mycket höga kostnader per lagrad kilowattimme och kan inte bära ett helt kraftsystem genom långa perioder av låg vind. Och att uppgradera befintlig planerbar produktion ger marginella tillskott i sammanhanget.

Det är svårt att förstå hur dessa lösningar skulle kunna möta behovet av 70–100 TWh ny el utan att innebära betydande kostnader – direkt eller indirekt – för både företag och hushåll. Att då utmåla kärnkraft som det dyra alternativet framstår som mer ideologiskt än ekonomiskt.

Per Fahlén

Magnus Henrekson

Mats Nilsson